

**TA’LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING “4K MODEL”
KOMPETENSIYALARI: KREATIVLIK, TANQIDIY FIKRLASH,
KOMMUNIKATSIYA, KOOPERATSIYA OMILI SIFATIDA**

**Oybekov Asadbek Sherali o’g’li
Andijon davlat pedagogika instituti
talabasi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko’p qirrali 4K modeli, boshlang’ich ta’limda bilim, ko’nikma, ijodkorlik va xarakter orqali yaxlit rivojlanishga yordam beruvchi asosni o’rganadi. U XXI asr uchun jihozlangan har tomonlama rivojlangan shaxslarni va’da qiladigan jozibali afzalliklarni va amalga oshirishda qiyinchiliklar tug’diradigan kamchiliklarni tahlil qiladi va bu ta’limning bugungi kundagi ahamiyati asosiy jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so’zlar: 4K modeli, boshlang’ich ta’lim, afzalliklar, kamchiliklari, bilim, ko’nikmalar, ijodkorlik, xarakter, amalga oshirish, qiyinchiliklar, ta’limning kelajagi “4 K”, kreativlik, tanqidiy fikrlash, kommunikatsiya, kooperatsiya.

XXI asr o’quvchisi uchun zarur ko’nikmalarini o’rgatuvchi model hisoblangan 4K haqida. Biz bu modelning o’ziga xos jihatlari haqida gapirishdan avval o’zi “4K nima degani?” degan savolga javob beraylik.

4K yondashuvi o’z nomi bilan 4 ta tamoyilni o’z ichiga oladi:

Kollaboratsiya: Darsliklar o’quvchilarning jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradigan tarzda tuzilgan. Bu o’quvchilarga hamkorlik qilish, samarali fikr almashish va o’zaro qo’llab-quvvatlash ko’nikmalarini o’rganishga ko’maklashadi.

Kommunikativlik: O’quvchilar o’z fikrlarini aniq, ravshan ifodalashga, suhbatdoshni tinglashga va tushunishga, ma’lumotni yetkazishda til vositalaridan unumli foydalanishga o’rganadi.

Kreativ fikrlash: O’quvchilar o’z maqsadlariga erishish uchun yangi yondashuvlarni qo’llashni o’rganadi, innovatsion yechimlarni ishlab chiqadilar va ijodiy muammolarni hal qilish ko’nikmalariga ega bo’ladi.

Kritik (tanqidiy) fikrlash: Ushbu metodologiya o’quvchilarning axborotni tanqidiy baholash, o’z fikri va mulohazalarini shakllantirish ko’nikmalarini rivojlantirishni o’z ichiga oladi. O’quvchilar muammolarga tahliliy nuqtayi nazardan yondashishni o’rganadi va mantiqiy fikrlash asosida o’z nuqtayi nazarini shakllantiradi.

Yangi innovatsion yondashuv natijasini o’quvchining dunyoqarashi, fikrlashi o’sishida ko’rish mumkin. XXI asr o’quvchisi portretida XXI asr ko’nikmalari bo’lishi kerak. Innovatsion yondashuvni qo’llashdan asosiy maqsad ham shu. Qolaversa, ta’limning asosiy maqsadi – o’quvchilarga nafaqat bilim berish, balki olgan bilimlarini hayotda qo’llay olishga o’rgatishdan iborat.

4K modelining afzalliklari

4K modeli XXI asr uchun jihozlangan har tomonlama rivojlangan shaxslarni shakllantirishda ko’plab afzalliklarni taqdim etadi. Keling, har bir “K” ni ajratamiz va uning o’zgaruvchan salohiyatiga guvoh bo’laylik:

1. Bilim:

- Chuqurroq o’rganish: 4K modeli yuzaki tushunishdan tashqariga chiqadi, tanqidiy fikrlash va tahlilni targ’ib qiladi. Talabalar ma’lumotlar bilan faol shug’ullanadilar, aloqalarni o’rnatadilar va bilimlarni real dunyo senariylariga qo’llaydilar.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

- Integratsiyalashgan o’quv rejasi: bo’linadigan fanlar o’rniga, 4K modeli fanlararo o’rganishni rag’batlantiradi. Turli sohalaridagi tushunchalar bir-biriga bog’lanib, yaxlit tushunishni rivojlantiradi va sun’iy to’siqlarni yo’q qiladi.
- Shaxsiylashtirilgan ta’lim: 4K modeli individual o’rganish uslublari va sur’atlarini taniydi. Moslashuvchan o’quv muhiti turli xil ehtiyojlarni qondiradi va talabalarga o’z ta’lim sayohatlariga egalik qilish imkoniyatini beradi.

2. Ko’nikmalar:

- Uzlüksiz ta’lim: 4K modeli doimo o’zgarib turadigan dunyoda harakat qilish uchun zarur bo’lgan muhim ko’nikmalarga ustunlik beradi. Muammolarni hal qilish, muloqot qilish, hamkorlik va moslashuvchanlik ikkinchi tabiatga aylanib, o’quvchilarni dinamik kelajakka tayyorlaydi.
- Texnologiya integratsiyasi: 4K modeli texnologiyani passiv ko’ngilochar manba emas, balki o’rganish vositasi sifatida qamrab oladi. Talabalar tadqiqot, muloqot va ijodiy ifoda uchun uning kuchidan foydalanishni o’rganadilar.
- Global fuqarolik: 4K modeli empatiya, madaniyatlararo tushunish va dunyo bilan mas’uliyatli hamkorlikni rivojlantiradi. Talabalar faol va rahmdil global fuqarolar bo’lish uchun zarur bo’lgan ko’nikmalarni rivojlantiradilar.

3. Ijodkorlik:

- Qutidan tashqarida o’ylash: 4K modeli tasavvur va turli xil fikrlashni rivojlantiradi. Talabalar tajriba, savol va yangi g’oyalarni o’rganishga da’vat etiladi, bu esa innovatsiyalar va muammolarni hal qilishda yutuqlarga olib keladi.
- Badiiy ifoda: 4K modeli ijodkorlikning turli shakllarini nishonlaydi va tasviriy san’at, musiqa, raqs va dramaning rivojlanishi uchun joy beradi. Bu yo’llar o’zini anglash va ifoda etishning o’ziga xos usullarini taklif etadi. Ta’lim innovatsiyasi va integratsiyasi
- Ochiq fikrlash: 4K modeli noaniqlikni qabul qilishga va turli nuqtai nazarlarni qamrab olishga undaydi. Talabalar murakkab vaziyatlarda moslashuvchanlik va kashf qilish istagi bilan harakat qilishni o’rganadilar.

4. Belgi:

- Axloqiy qadriyatlar: 4K modeli kuchli axloqiy xarakter va axloqiy qarorlar qabul qilishni singdiradi. Talabalar to’g’rilik, hurmat, mas’uliyat va hamdardlik muhimligini bilib, yaxshi fuqarolik asoslarini shakllantiradilar.
- Hissiy intellekt: 4K modeli hissiy intellektning hayotdagi qiyinchiliklarni engishdagi hal qiluvchi rolini tan oladi. Talabalar o’z-o’zini anglash, o’zini o’zi boshqarish va ijtimoiy ko’nikmalarni rivojlantiradi, sog’lom munosabatlar va farovonlikni rivojlantiradi.
- Chidamlilik: 4K modeli qat’iyatlilik va muvaffaqiyatsizliklardan qaytish qobiliyatini rivojlantiradi. Talabalar o’sish, chidamlilik va qat’iyatlilik uchun imkoniyatlar sifatida qiyinchiliklarni qabul qilishni o’rganadilar.
- Bular 4K modelining ulkan afzalliklariga bir qarashdir. Biroq, uning imkoniyatlarini inkor etib bo’lmaydigan bo’lsa-da, uni samarali amalga oshirish uning mumkin bo’lgan kamchiliklarini tanqidiy tekshirishni talab qiladi.[1]

Boshlang’ich sinf o’quvchilarida badiiy adabiyotni o’qishning bolalarning kognitiv rivojlanishiga chuqur ta’siri ko’plab afzalliklarni o’z ichiga oladi, ularning fikrlash tarzini hikoya qilish doirasidan tashqariga chiqadi. Ushbu ta’sirning muhim jihatlaridan biri empatiya va hissiy aqlnirivojlantirishdir. Bolalar xayoliy qahramonlarning hayoti va tajribalariga sho’ng’iganda, ular turli xil his-tuyg’ularni aylanib o’tib, empatik sayohatga kirishadilar. Qahramonning yutuqlari g’alabalariga sherik bo’ladimi yoki ular duch kelgan

kurash va muvaffaqiyatsizliklarga hamdard bo’ladimi, yosh kitobxonlar inson tajribasi haqida nozik tushuncha hosil qiladi. Ushbu hissiy ishtirok empatiyani rivojlantirishga yordam beradi, boshqalarning his-tuyg’ularini tushunish va baham ko’rish qobiliyatini, murakkab ijtimoiy landshaftlarni boshqarishda muhim mahoratni oshiradi. Qolaversa, badiiy adabiyot bolalarda tanqidiy fikrlash ko’nikmalarini oshirishda katalizator bo’lib xizmat qiladi. Syujet chizig’ining murakkabligi, xarakter motivlari va mojarolarni hal qilish o’quvchilardan oddiygina yuzaki tushunishdan tashqarida bo’lgan kognitiv jarayonlarda qatnashishni talab qiladi. Hikoyaning nozik tomonlarini ochishda bolalar tabiiy ravishda analitik fikrlashni rivojlantiradilar, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlashni, bashorat qilishni va kontekstli maslahatlardan ma’no chiqarishni o’rganadilar. Badiiy asarlarning o’ziga xos muammolari kognitiv faollikni rag’batlantiradi, hayotning turli jabhalarida yanada rivojlangan muammolarni hal qilish uchun zarur bo’lgan kognitiv mushaklarni tarbiyalaydi

Xulosa qilib aytganda, 4K modeli boshlang’ich ta’lim landshaftidagi chorrahasidada turibdi. Uning bilim, ko’nikma, ijodkorlik va xarakterni o’z ichiga olgan yaxlit rivojlanish va’dasi shubhasizdir. Shunga qaramay, muvaffaqiyatli amalga oshirish yo’li potensial tuzoqlarga to’la bo’lib, g’ayrat va tanqidiy tahlil o’rtasida ehtiyotkorlikni talab qiladi. Qiyinchiliklarni tan olmasdan 4K modelini qabul qilish yosh bolaga kaleydoskopni berib, dunyoning aniq ko’rinishini kutish bilan barobar bo’ladi. Model amalga oshirilmagan potensialning porlab turgan sarobiga aylanib ketishining oldini olish uchun o’qituvchilarni tayyorlash, resurslarni taqsimlash va baholash mexanizmlarini sinchkovlik bilan ko’rib chiqish kerak. Bundan tashqari, o’quv dasturlarini susaytirishdan himoya qilish va turli kontekstlarda adolatli amalga oshirilishini ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Biroq, 4K modelini faqat kamchiliklari uchun rad etish avlodda bir marta bo’ladigan imkoniyatdan yuz o’girgan bo’lar edi. Tasavvur qiling-a, sinf xonalari akademik qat’iyatni badiiy ifoda bilan uyg’unlashtirgan hamkorlik loyihalari bilan gavdalanadi, bu yerda yosh onglar murakkab tushunchalar bilan kurashadi, ammo empatiya va chidamlilikning nozik san’atini o’rganadi. Bunday muhitda 4K modeli oddiy ramkadan oshib, umrbod ta’lim va mas’uliyatli global fuqarolik iplari bilan to’qilgan jonli gobelenga aylanadi. Boshlang’ich ta’limning kelajagi an’anaviy usullarga qattiq yopishib olish yoki so’nggi modani ko’r-ko’rona qabul qilishda emas. U 4K kabi innovatsion modellarning oqilona quchog’iga asoslangan bo’lib, ularning cheklolarini yaxshi bilish bilan ajralib turadi. Keling, 4K modeliga ochiq fikr, sodiq fidoyilik va doimiy takomillashtirishga sodiqlik bilan yondashaylik. Shundagina biz uning o’zgaruvchan salohiyatini ochib, nafaqat XXI asrning kabliklarini yengib o’tishga, balki barcha uchun yorqin kelajakni shakllantirishga moslashgan har tomonlama barkamol shaxslar avlodini tarbiyalashimiz mumkin

Adabiyotlar:

1. <http://web-journal.ru/> - Maxliyoxon Odilova Educational and Pedagogical Sciences | Статья | Опубликовано 2024
2. Maxliyoxon, O., & Sohibaxon, V. (2024). BADIY O ‘QISHNING BOLALARNING FIKRLASHIGA TA’SIRI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 10-14
3. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10115303> - Saidova Gulruh Halim qizi 2Halimova Hilola Habib qizi .N.Qori Niyoziy nomidagi O‘zbekiston Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti doktoranti, Buxoro davlat universiteti Xorijiy tillar fakulteti talabasi talabasi